

Наталія Бойченко

Світлана Пустовіт

DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2021-27-1-15>

УДК 113:51(043)

Огляд ІХ міжнародного симпозіуму з біоетики «здоров'я, медицина та філософія: стратегії виживання»

(Національний університет охорони здоров'я України
імені П.Л. Шупика, 15-16 квітня 2021 року)

Значущою подією для біоетичної спільноти стало проведення 15-16 квітня 2021 року в місті Києві ІХ Міжнародного симпозіуму з біоетики, на якому обговорювалися філософські, теоретико-методологічні та біоетичні засади сучасної медицини та концепції здоров'я в умовах глобальних викликів.

Організатором Симпозіуму виступила кафедра філософії Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика та Всеукраїнська громадська організація «Українська асоціація з біоетики»; в якості співорганізаторів були залучені Державний університет медицини та фармації імені Н.А. Тестеміцану, Міжнародний державний екологічний інститут імені А.Д. Сахарова Білоруського державного університету; Ташкентський державний стоматологічний інститут; Південно-Казахстанська медична академія.

У статті висвітлено ключові ідеї доповідей провідних фахівців з біоетики, теоретиків медицини та філософів. Більш докладно представлено анотації доповідей на пленарному засіданні симпозіуму. Зокрема доповіді Світлани Пустовіт, Тетяни Гардашук, Ольги Гомілко, [Тетяни Мішаткіної], Сергія Мельнова, Володимира Фалька, Теодора Цирді, Миколи Кисельова, Заміра Мухамедова, С'юзан Міллер.

© Н. Бойченко, С. Пустовіт, 2021

Відображено основні пункти резолюції IX Міжнародного симпозіуму, що була прийнята усіма його учасниками.

Ключові слова: IX Міжнародний симпозіум з біоетики, філософія, етика, феномен здоров'я, парадигма, пандемія, цінності, медицина.

Кризова ситуація світової системи охорони здоров'я, пов'язана з пандемією COVID-19, продемонструвала майже повну відсутність біоетичної та філософської рефлексії щодо прийняття етичних рішень в період пандемії. Дійсно, протягом багатьох десятиліть увага біоетицистів була зосереджена на проблемах іншого ґатунку. Етико-правова рефлексія щодо розвитку медицини та біології; прав окремої людини та суспільства в цілому; доступу до медичної допомоги та інших проблем була унормована в «Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину» [Конвенція... 1997]. Але, попри доволі широкий «розмах» документу, в ньому майже жодного слова про епідемії чи пандемії, окрім частини статті 3-ї де мова йде про рівний доступ усіх членів суспільства до якісної медичної допомоги.

Сьогодні, за часів пандемії COVID-19, як ніколи раніше важливими є проблеми біоетичного регулювання не лише у медичній галузі, але й в суспільстві загалом. Мова йде зокрема про втручання держави в життя людей, обмеження свободи пересування, звичного способу життя, вимогу носіння захисних масок, заклики до обов'язкової вакцинації тощо. Рішення, що приймаються у зв'язку з розповсюдженням захворювання, доволі часто є складними, іноді навіть суперечливими. Стратегії виживання суспільства вочевидь мають будуватися з урахуванням поваги до гідності та фундаментальних прав людини, гарантуючи усім верствам суспільства рівний доступ до медичної допомоги та зважаючи на існування «вразливих» груп.

IX Міжнародний симпозіум з біоетики став черговим заходом кафедри філософії Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика та Всеукраїнської громадської організації «Українська асоціація з біоетики» [Філософські... 2018]. Раніше колективом кафедри було організовано та проведено 8 міжнародних симпозіумів з біоетики та численні семінари з філософських проблем медицини, філософської антропології, філософії науки, біоетики та валеології в Україні з залученням закордонних фахівців.

Метою цьогорічного симпозіуму було обговорення філософських, теоретико-методологічних та біоетичних засад сучасної медицини та концепцій здоров'я в умовах глобальних викликів. Під час симпозіуму були розглянуті наступні питання:

- філософські засади медичної теорії та практики;
- сучасні концепції здоров'я: філософсько-методологічні та біоетичні аспекти;
- біоетичні, етико-правові та аксіологічні виміри медицини;
- біомедичні технології, філософія та біоетика: стратегії виживання;
- роль філософії та біоетики в епоху пандемії;
- філософські, етико-правові та біоетичні питання медичної реформи;
- актуальні питання викладання філософії та біоетики у медичних закладах вищої освіти.

Програма ІХ Міжнародного симпозіуму з біоетики була розрахована на два дні та спланована таким чином, щоб максимально висвітлити широке коло питань, що постали відповідно до сформульованої мети заходу. Симпозіум проходив дистанційно 15-16 квітня 2021 року за допомогою програми Zoom; було представлено кілька секцій з можливістю демонстрації презентацій.

ІХ Міжнародний симпозіум з біоетики розпочався вітальним словом проректора з наукової роботи НУОЗ України імені П. Л. Шупика, професорки Савичук Н.О. У виступі наголошувалося на необхідності формування біоетичного підґрунтя для ефективного функціонування системи соціально-економічної безпеки та системи соціальних гарантій у медицині шляхом удосконалення теоретико- методологічних основ біоетичної експертизи клінічних досліджень, розвитку та втілення в життя ідеї самоуправління медичних співтовариств, імплементації етичних кодексів у медичних/фармацевтичних установах.

Пленарне засідання розпочалося з доповіді «Життєвий світ пацієнта як сучасна модель здоров'я» професорки Пустовіт С.В. Вона наголосила на важливості розуміння кризового стану сучасної медицини, продемонструвала, що сьогодні в сферу медичних послуг втягнутий практично все весь соціум. Дослідниця звернула увагу, що «медицина постає як сучасна потужна технологія, що підриває власні основи, перебуваючи, в силу своєї наукоподібності, в опозиції до соціального суб'єкта, як і раніше нав'язує суспільству медикалізований стиль життя: не лише медикалізацію хвороб, але й повсякденних практик (трудова діяльність, дозвілля, сну, спорту, сексуальності, соціальних комунікацій...)). Науковиця звернула увагу учасників симпозіуму на доцільності використання поняття «життєвий світ» для розуміння нової моделі здоров'я людини. В такій моделі здоров'я постає не як щось непостійне і минуле, але як життєвий шлях, цінність, досвід тілесності. Підсумовуючи професорка зазначила, що концепція здоров'я як життєвого світу, простору реалізації індивідуальних життєвих сценаріїв і стратегій збереження здоров'я, суб'єктивний та інтерсуб'єктивний досвід обміну навичками й

практиками збереження здоров'я на рівні, що задовольняє самого індивіда, стає тією реальністю, визнання якої висвітлює нові горизонти та можливості для медицини в XXI столітті [Пустовіт 2021].

Цікаві міркування щодо невизначеності у співвідношенні між сучасною медичною наукою та практикою розгорнула у своїй доповіді професорка Гардашук Т.В. Дослідниця наголосила, що на тлі пандемії COVID-19 медична тематика посіла одне із провідних місць у політичному, суспільному, економічному, науковому, психологічному та екзистенційному вимірах, а також у житті мільйонів людей, які зіткнулися з низкою невизначеностей. Саме аналіз невизначеності набуває вагомого евристичного значення для глибшого розуміння поточної ситуації та можливих тенденцій її подальшого розгортання, якщо під невизначеністю розуміти умови, що викликають сумнів (В.Навроцький).

Гардашук Т.В. акцентує увагу на невизначеності у співвідношенні між сучасною медичною наукою та практикою, спираючись на концепт пост-нормальної науки (Post-Normal Science, або PNS), запропонований С. Фунтовичем (S. Funtowicz) та Дж. Равецом (J. Ravetz) [Post-normal... 1993]. Концепт PNS може прислужитися проясненню ролі науки в складному сучасному соціально-політичному контексті. Якщо раніше науку пов'язували з неухильним прогресом у нарощуванні визначеності наших знань і можливості контролювати природний світ, то тепер наука розглядається як така, що має справу з багатьма невизначеностями, а перед науковцями постає задача управління цими критичними невизначеностями.

Дослідниця наголосила: «Невизначеність (невизначеності) – складне явище, що впливає на функціонування науки як інституту, спрямованого на отримання нових знань і з яким суспільство пов'язує значні надії та очікування, і як форми суспільної діяльності, що здійснюється у взаємодії з іншими суспільними інститутами і політикою. Ускладнення такої взаємодії виявляється у формі науково-політичних питань і підвищує ризики довіри до науки». Зростання невизначеностей також вносить зміни і в концепцію медичної освіти, згідно з якою майбутні медики мають отримати не лише ґрунтовні наукові знання, що складають основу сучасної медицини, а й повинні вміти адекватно справлятися із сумнівами та невизначеністю у своїй роботі [Гардашук 2021].

У своєму виступі професорка Гомілко О.Є. звернулася до сучасних досліджень феномену здоров'я та хвороби крізь призму культурно-історичної перспективи, щоб довести тезу про антропологічну універсальність феномену здоров'я та хвороби як конструктивних чинників самовизначення людської особистості у різних культурно-історичних контекстах. Цікавими є наступні думки дослідниці: «Здоров'я – це відчуття свого перебування у такому тілесному стані, котрому лише опонує чи загрожує відчуття хвороби та недуги. Індивідуальне відчуття здоров'я,

однак, неодмінно включає в себе і певні хворобливі подразники, *до котрих індивід призвичаївся*. Висловимо дещо парадоксальне твердження: здоров'я – це індивідуальний стан хворобливості, котрий сприймається особистістю за нормальний стан існування. Саме тому здоров'я є відносною нормою, котра встановлюється і підтримується силою звички, що вельми й вельми індивідуалізована» [Гомілко 2021].

Наступними доповідачами стали представники Міжнародного державного екологічного інституту ім. А.Д. Сахарова Білоруського державного університету Мішаткіна Т.В. та Мельнов С.Б., які представили доповідь про особливості існування та функціонування вірусів як своєрідних систем, що подібні світові (*мироподобные системы*). Білоруські науковці є прихильниками біоекологічної етики, як етики ненасилля, та мінімізації шкоди, що може бути завдана природі надмірним людським втручанням. Цікавими є думки авторів щодо особливостей взаємодії людини та світу за часів пандемії COVID-19. Вони наголосили, що за настання екстремальних ситуацій (як от пандемія, чи стихійні лиха) необхідна глобальна зміна парадигми з парадигми «боротьби за існування» на парадигму «симбіозу чи адаптації». «В будь-якому випадку, людство повинно негайно відшукувати методи та засоби діалогу з природою та бути готовим до будь-яких природних та кліматичних катаклізмів, загроз та ризиків, які виникають на планеті Земля». На думку науковців, що посилаються на роботи А. Швейцера, А. Шопенгауера, В.Р. Поттера та В.І. Моїсеева, така зміна парадигм ґрунтуватиметься на новому розумінні онтологічного статусу доволі великої групи біологічних об'єктів – вірусів. «Нова ментальна парадигма екстремальної етики передбачає відмову від діяльнісно-агресивного підходу та перехід до адаптивного підходу. Й тому не боротьба зі змінами клімату (що абсолютно немає сенсу та нереально – так само, як і «боротьба» з вірусом), а пошук та розробка шляхів та методів протистояння їм, адаптація до них людського суспільства» [Мішаткіна, & Мельнов 2021].

Мішаткіна Т.В. та Мельнов С.Б. зазначили, що взаємодія з вірусом в жодному разі не має будуватися відповідно до принципу благоговіння перед життям, людство повинно розуміти, що вірус лише реалізовую свою генетичну програму, смерть людини (як носія) не є його метою, отже мова йде скоріше про співіснування у стриманні надмірного розповсюдження вірусу, з максимальною мінімізацією шкоди, яка може бути нанесена людині.

Наступною була доповідь російського дослідника Фалька В.І., яка була присвячена розвитку та функціонуванню етики та біоетики за умов нового глобалізму. Автор зазначає, що глобальна біоетика може бути реалізована тільки як «метатеоретичне об'єднання різних біоетичних систем». На думку автора, така взаємодія можлива через застосування

системно-діалогічного підходу до організації «спілкування» різноманітних біоетичних напрямків. За умов деглобалізації захист соціоприродних систем та їх вдосконалення можливі завдяки шляху, що відповідає теорії соціальних систем Н. Лумана. «Замість глобалізму у вигляді насадження одноманітності та мультикультуралізму, що зазнав поразки, може сформуватися більш вільна, гармонійна єдність багатоманітності культур в світі та різноманітних галузей суспільного життя в середині країн, що оперативно закриваються від надмірних обмінних потоків» [Фалько 2021].

Особливості соціально-теоретичного аналізу морального вектора стратегії виживання розкрив у своєму виступі Цирдя Т.М. Молдовський вчений наголосив, що він бачить в якості головного завдання сучасної науки та моральної філософії, розробку та поступове, але неухильне втілення механізмів реалізації стратегії виживання у повсякденне життя суспільства. Такий механізм стає надзвичайно затребуваним, особливо за умов розгортання кризи, спричиненої пандемією. Вчений проаналізував феномени біоетизації, ноосферизації та нооетизації соціуму під кутом реалізації стратегії виживання людства [Цирдя 2021].

Про біологічну етику, як напрямок прикладної етичної думки у своїй доповіді розповів Кисельов М.М. Він підкреслив, що така етика можлива лише за умов міждисциплінарного підходу, саме в цьому випадку вона може поставати і як академічна дисципліна і як соціальна інституція. На думку Кисельова М.М. в освітньому процесі необхідно надати абсолютний пріоритет таким дисциплінам як екологія та біологічна етика. Дослідник наголосив: «сучасні біотехнології вже намагаються не просто лікувати, а вдосконалювати людську природу, звільнити людину від «ланцюгів» біологічного і, загалом, від «сліпого» процесу еволюції. Саме ця обставина й спонукала формування біоетики, яка апелює до мудрості, зваженості, моральності представників людського роду» [Кисельов 2021].

Міжнародним досвідом реалізації біоетичних підходів в соціальну практику поділилася у своїй доповіді Мухамедова З.М., яка розповіла про особливості соціального контексту розвитку біоетики в Узбекистані. Дослідниця окреслила соціальний та освітній контекст розвитку біоетичного знання в країні. «Закони та принципи прав людини, концепції й технічні підходи справедливості по відношенню до здоров'я можуть бути потужними інструментами не тільки шляхом сприяння підвищенню поінформованості та консенсусу щодо спільних цінностей, але також шляхом проведення аналізу та посилення виміру прав людини та справедливості по відношенню до здоров'я, в чому велика роль біоетики та суспільної охорони здоров'я, керівними принципами яких є справедли-

вість, соціальний захист, соціальна відповідальність і солідарність» [Мухамедова 2021].

Особливостями функціонування етики наукових досліджень поділилася у своїй доповіді Міллер С.М., дослідниця розповіла про особливості функціонування комітету з етики Х'юстонської Методистської лікарні з початку розгортання пандемії COVID-19. Комітет збирався три рази на тиждень та розглядав матеріали досліджень щодо запобігання та лікування хвороб, викликаних вірусом. Науковиця наголосила, що за часів пандемії ключовими для етики наукових досліджень стають принципи справедливості, критичного мислення, чіткої статистичної обробки отриманих даних, оперативності реагування на нову інформацію щодо побічних ефектів від лікування тощо. Примітно, що в період пандемії «Houston Methodist Hospital and the Houston Methodist Academic Institute made the early decision to maintain its ability to perform research studies during the COVID-19 pandemic. A multi-disciplinary Clinical Trials Task Force was created to review greater-than-minimal-risk COVID-19 study submissions» [Miller 2021].

Безумовно цікавими, актуальними та змістовними були й секційні доповіді на ІХ Міжнародному симпозиумі з біоетики. Етико-правовим засадам громадського здоров'я було присвячено доповідь Ханжи В.Б.; про особливості функціонування моралі права та біоетики у наукових дослідженнях доповіла Мереуце І.Е.; Березіна В.В. розкрила особливості парадигми «пораненого цілителя» в комунікації лікаря та пацієнта; питанням цінності людського життя була присвячена доповідь Рассудіної К.С.; у доповіді Петрушенко О.П. було розкрито поняття маніпулювання та його значення у біоетиці; Буцикін Є.С. розкрив особливості критики психоаналізу; про духовне осмислення евтаназії доповів протоієрей Батенко Г.В.; Rubanovici L.P. акцентував увагу на біоетичних цінностях солідарності та взаємності; Ожовану В.І. розкрив особливості біоетичного підходу до паліативних пацієнтів, Коваленко Н.В. окреслила особливості пацієнт-центрованого підходу в медицині [Здоров'я...2021].

Особливості функціонування соціуму, різних соціальних інститутів, державні зобов'язання були висвітлені у доповідях Губенко Г. про роль біоетики в епоху пандемії; Єгоренкова А.І. про біоетичні пріоритети в умовах пандемії; Островської Б.В. про захист прав людини під час профілактичної вакцинації в Україні; Чешка В.Ф. про глобально-еволюційну кризу техногенної цивілізації та принципи біоетики; Фоменко Л.К. про розвиток медичної етики; Бойченко Н.М. про доступ усіх членів суспільства до медичної допомоги, особливості використання медичного сортування, пріоритетність надання медичної допомоги та проблема марної медичної допомоги; Rusnac D.V. про право на освіту та захист вразливих груп в період пандемії; Палей Л.А. про технологізацію медицини

та професійну ідентичність; Марков Ю.І. про дослідження мотивації в освітньому процесі; Качковська В.В. про застосування біоетичних принципів в освіті; Остапенко Б.І. про моральну дезорієнтацію та абсолют моралі; Appleyard W.J. про необхідність нової парадигми для галузі охорони здоров'я [Здоров'я...2021].

Одним з результатів дводенної роботи ІХ Міжнародного симпозиуму з біоетики стало обговорення та прийняття **резольуції симпозиуму**. Найбільш важливими є наступні висновки/завдання:

- сприяння розвитку біомедичної етики за допомогою міждисциплінарної розробки філософських та методологічних засад медичної теорії та практики (онтологія, гносеологія, аксіологія), медичної освіти, принципів глобальної біоетики;
- аналіз моральної складової стратегії виживання людства, розробка основних її принципів, особливо принципу біоетичної толерантності, благоговіння перед життям та механізмів їх реалізації;
- створення необхідних умов для розвитку безперервної біоетичної освіти членів комітетів з етики; удосконалення гуманітарної та біоетичної експертизи клінічних досліджень;
- сприяння постійному перегляду та доповненню Етичного кодексу лікаря та створення системи соціально-економічної безпеки у практичній медицині, спрямованої на зниження соціальних та економічних ризиків, захист прав пацієнта та лікаря.

Посилання:

- Гардашук, Т. В. (2021). Медична наука і практика в умовах невизначеності. *Здоров'я, медицина та філософія: стратегія виживання*. Матеріали ІХ Міжнародного симпозиуму з біоетики (15-16 квітня, 2021 р., м. Київ). https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-1.pdf.
- Гомілко, О. Є. (2021). Хвороба та здоров'я як антропологічний чинник самовизначення людини. *Здоров'я, медицина та філософія: стратегія виживання*. Матеріали ІХ Міжнародного симпозиуму з біоетики (15-16 квітня, 2021 р., м. Київ). Київ: Графіка і дизайн, 35-36. https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-2.pdf.
- Здоров'я, медицина та філософія: стратегія виживання*. (2021) Матеріали ІХ Міжнародного симпозиуму з біоетики (15-16 квітня, 2021 р., м. Київ). Київ: Графіка і дизайн. https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-2.pdf.
- Мішаткіна, Т. В., & Мельнов, С. Б. (2021). Система вирусов как биологическая «мироподобная» система. *Здоров'я, медицина та філософія: стратегія виживання. Матеріали ІХ Міжнародного симпозиуму з біоетики (15-16 квітня, 2021 р., м. Київ)* Київ: Графіка і дизайн., 48-50. https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-2.pdf
- Кисельов, М. М. (2021). Біологічна етика в контексті стратегії виживання. *Здоров'я, медицина та філософія: стратегія виживання*. Матеріали ІХ Міжнародного симпозиуму з біоетики (15-16 квітня, 2021 р., м. Київ). Київ: Графіка і дизайн, 41-43. https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-2.pdf.

- Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину. (1997). Ов'єдо 4 квітня 1997 року. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_334#Text.
- Мухамедова, З. М. (2021). Парадигма соціального контекста розвитку біоетики в Узбекистані. *Здоров'я, медицина та філософія: стратегія виживання. Матеріали ІХ Міжнародного симпозиуму з біоетики* (15-16 квітня, 2021 р., м. Київ). К.: Графіка і дизайн., 51-54. https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-2.pdf
- Пустовіт, С. В. (2021). Життєвий світ пацієнта як сучасна модель здоров'я. *Здоров'я, медицина та філософія: стратегія виживання. Матеріали ІХ Міжнародного симпозиуму з біоетики* (15-16 квітня, 2021 р., м. Київ). Київ: Графіка і дизайн, 72-74. https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-2.pdf.
- Фалько, В.І. (2021). Біоетика і екологічна етика в умовах деглобалізації і нового глобалізму. *Здоров'я, медицина та філософія: стратегія виживання. Матеріали ІХ Міжнародного симпозиуму з біоетики* (15-16 квітня, 2021 р., м. Київ) – К.: Графіка і дизайн., 91-93. https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-2.pdf.
- Філософські засади медичної теорії та практики.* (2018) Матеріали VIII Наукового симпозиуму з міжнародною участю, присвяченого 100-річчю заснування Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика МОЗ України (27-28 вересня 2018 р., м. Київ). Київ: Графіка і дизайн. https://nparo.edu.ua/images/FakPidVik/KafFilos/24_11_18-3.pdf.
- Цирдя, Т. М. (2021). Специфіка морального вектора стратегії виживання епохи високих технологій: соціально-теоретичний аналіз. *Здоров'я, медицина та філософія: стратегія виживання. Матеріали ІХ Міжнародного симпозиуму з біоетики* (15-16 квітня, 2021 р., м. Київ). https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-1.pdf.
- Miller, S. M. (2021). Research ethics during a pandemic: the Houston Methodist hospital experience. *Здоров'я, медицина та філософія: стратегія виживання. Матеріали ІХ Міжнародного симпозиуму з біоетики* (15-16 квітня, 2021 р., м. Київ). Київ: Графіка і дизайн., 9-10. https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-2.pdf.
- Post-normal science.* (1993). <http://www.ejolt.org/2013/02/post-normal-science/>

References:

- Gardashuk, T. V. (2021). Medical science and practice in conditions of uncertainty. *Health, Medicine and Philosophy: A Survival Strategy*. Proceedings of the IX International Symposium on Bioethics (April 15-16, 2021, Kyiv). https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-1.pdf.
- Gomilko, O. E. (2021). Illness and health as an anthropological factor of human self-determination. *Health, medicine and philosophy: survival strategy*. Proceedings of the IX International Symposium on Bioethics (April 15-16, 2021, Kyiv). Kyiv: Graphics and Design, 35-36. https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-2.pdf.
- Health, medicine and philosophy: survival strategy.* (2021). Proceedings of the IX International Symposium on Bioethics (April 15-16, 2021, Kyiv). Kiev: Graphics and design. https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-2.pdf.
- Mishatkina, T. V., & Melnov, S. B. (2021). The system of viruses as a biological "world-like" system. *Health, medicine and philosophy: survival strategy*. Proceedings of the IX International Symposium on Bioethics (April 15-16, 2021, Kyiv) Kyiv: Graphics and Design., 48-50. https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-2.pdf

- Kiselyov, M. M. (2021). Biological ethics in the context of survival strategy. *Health, medicine and philosophy: survival strategy*. Proceedings of the IX International Symposium on Bioethics (April 15-16, 2021, Kyiv). Kyiv: Graphics and Design, 41-43. https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-2.pdf.
- Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine*. (1997). Oviedo, April 4, 1997. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_334#Text.
- Mukhamedova, Z. M. (2021). Paradigm of the social context of bioethics development in Uzbekistan. *Health, medicine and philosophy: survival strategy*. Proceedings of the IX International Symposium on Bioethics (April 15-16, 2021, Kyiv). K.: Graphics and design., 51-54. https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-2.pdf
- Pustovit, S. V. (2021) The life world of the patient as a modern model of health. *Health, medicine and philosophy: survival strategy*. Proceedings of the IX International Symposium on Bioethics (April 15-16, 2021, Kyiv). Kyiv: Graphics and Design, 72-74. https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-2.pdf.
- Falco, V. I. Bioethics and environmental ethics in the context of deglobalization and new globalism. *Health, medicine and philosophy: survival strategy*. Proceedings of the IX International Symposium on Bioethics (April 15-16, 2021, Kyiv) - Kyiv: Graphics and Design, 91-93. https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-2.pdf.
- Philosophical principles of medical theory and practice*. (2018) Proceedings of the VIII Scientific Symposium with International Participation, dedicated to the 100th anniversary of the National Medical Academy of Postgraduate Education. P.L. Shupyk of the Ministry of Health of Ukraine (September 27-28, 2018, Kyiv). Kiev: Graphics and design. https://nmapo.edu.ua/images/FakPidVik/KafFilos/24_11_18-3.pdf.
- Tsirdya, T. M. The specifics of the moral vector of the survival strategy of the era of high technologies: socio-theoretical analysis. *Health, Medicine and Philosophy: A Survival Strategy*. Proceedings of the IX International Symposium on Bioethics (April 15-16, 2021, Kyiv). https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-1.pdf.
- Miller, S. M. (2021). Research ethics during a pandemic: the Houston Methodist hospital experience. *Health, medicine and philosophy: survival strategy*. Proceedings of the IX International Symposium on Bioethics (April 15-16, 2021, Kyiv). Kyiv: Graphics and Design., 9-10. https://nuozu.edu.ua/images/Novosti/14_04_21-2.pdf.
- Post-normal science*. (1993). <http://www.ejolt.org/2013/02/post-normal-science/>

Nataliia Boichenko, Svitlana Pustovit. Review of the IX International Symposium on Bioethics “Health, Medicine and Philosophy: Survival Strategies” (Shupyk National Healthcare University of Ukraine, April 15-16, 2021)

The IX International Symposium on Bioethics on April 15-16, 2021 was a significant event for the bioethical community. There were discussed the applying of philosophical, theoretical, methodological and bioethical principles of modern medicine and the concept of health in the context of global challenges.

The Symposium was organized by the Department of Philosophy of the Shupyk National Healthcare University of Ukraine and the Ukrainian public organization “Ukrainian Association for Bioethics”; Testemitanu State University of Medicine and Pharmacy; Sakharov International State Ecological Institute, Belarusian State University; Tashkent State Dental Institute; South Kazakhstan Medical Academy.

The article highlights the key ideas of the reports of leading bioethicists, theorists of medicine and philosophers. Annotations of reports at the plenary session of the symposium are presented in more detail. In particular, there are represented the main thesis of the reports of Svetlana Pustovit, Tatiana Gardashuk, Olga Gomilko, Tatiana Mishatkina, Sergei Melnov, Vladimir Falko, Theodore Țirdea, Nikolai Kiselyov, Zamira Mukhamedova, Susan Miller.

The main points of the resolution of the IX International Symposium, which were adopted by all participants, are reflected in this review.

Keywords: *IX International Symposium on bioethics, philosophy, ethics, health phenomenon, paradigm, pandemic, values, medicine.*

Наталія Бойченко – доктор філософських наук, професор кафедри філософії Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика.

E-mail: n_boychenko@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-8793-7776>

Nataliia Boychenko – Doctor of Philosophy, Professor of the Department of Philosophy of the National University of Health of Ukraine named after P.L. Shupika.

Email: n_boychenko@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-8793-7776>

Світлана Пустовіт – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика, голова Всеукраїнської громадської організації «Українська асоціація з біоетики».

E-mail: pustovit-sv@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-5104-8491>

Svitlana Pustovit – Doctor of Philosophy, Professor, Head of the Department of Philosophy of the National University of Health of Ukraine named after P.L. Shupika, Head of the Ukrainian public organization “Ukrainian Association for Bioethics”.

Email: pustovit-sv@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-5104-8491>